

ПРОЛОГ

*Рим, Італія
26 серпня, 2015 рік*

— Отче, прошу прощення, бо душа моя грішна.

— Ось, чадо, Христос невидимо стоїть, приймаючи сповідь твою, не соромся, не бійся, не приховуй нічого...

Баттіста Піреллі стурбовано глянув крізь сітчасте віконце сповідальні. Силует священника ледь проступав у потемках і залишався майже незворушним, але навіть так був знайомим до болю в серці.

— Дедалі більше людей відвертаються від Бога, отче, — мовив чоловік.

У відповідь мовчання. Баттіста сприйняв це за дозвіл продовжувати. Протягом усіх своїх п'ятдесяти двох років він жадав чути від священнослужителів більше слів. Баттіста вважав, що більшість із них почали ставитися до сповідей як до повсякденної роботи: вони вислуховували людей, бо мусили за церковними, людськими законами-вимогами, а не Божими. Сучасний земний світ удерся й у духовний, крадучи рештки того, що колись і без слів підносило самосвідомість до небес.

Від просякнутого легкими запахами босвелії та мирри¹ повітря в голові шумували спогади з минулого. У дитинстві малий Баттіста, незважаючи на заборону суворого батька, щонеділі потай бігав до собору на Службу Божу, аби зрозуміти, чому люди відвідують храми, чому одвічно вклякають на колінах перед картинами чи розіп'ятими на хрестах тілами. Батько, переконаний, що пояснення

¹ Інгредієнти церковних пахощів. (Тут і далі прим. авт.)

синові основ християнства — марнування часу, відбувався погрозами та п'яним варняканням. Хлопець остаточно зрозумів, що має покладатися лише на себе, тоді, як, отримавши жирного ляпаса, що надовго залишив по собі червоний довгастий слід, опинився замкненим у комірчині. Та Баттіста був настирливим, тож не збирався відступати перед незвіданим і продовжував тихцем ходити до собору. Згодом познайомився з люб'язним старим ченцем, який відкрив перед ним світ теплої любові й добра. Батько, дізнавшись про це, шмагав хлопця так, що той мало не зомлів і потому втік із дому, аби більше ніколи не бачити свого *особистого демона*.

— Вони не розуміють, як зігнивають душі без *Його* любові.

Баттіста Піреллі знову затих. Очі бігали з боку в бік. Він не розумів, що мав казати далі. *Як* казати далі. Він потребував допомоги, підтримки просвітлених.

— Згодом до всіх, у кого відкрите серце, прийде Господь. — Цього разу за віконцем почувся тихий хрипкий голос. — Комусь для цього треба більше часу, ніж нам із тобою. Настала ера, коли люди блукають, метаючись від однієї спокуси до іншої.

— Ось, отче, у чому суть — спокуси!

Баттіста не стримався від вигуку, порушивши ним мовильну тишу, сповнену німими молитвами поодиноких вірян.

— Сину мій, будь ласка, стриманіше, — зробив зауваження священник.

— Пробачте. Останнім часом емоції беруть гору.

Чоловік здригнувся від усвідомлення майбутніх дій.

«Ще трішки...»

— Ніщо не може виправдати дії емоцій. — Отець завовтузився на стільці. — Людина повинна керуватися тільки розумом, покликом серця та волею Божою.

— Навіть коли під загрозою доля всього християнства?

— Доля християнства ніколи не залежатиме від емоцій.

Силует священнослужителя сіпнувся, за мить знову ставши спокійним і незворушним. У соборі залунали тихі кроки: на вечірню месу почали сходитися люди.

— Про яку загрозу ти говориш, сину мій?

— Байдуже, я ж бо ще трохи й зупиню їх. Мені треба лише вашого благословення.

Баттіста Піреллі з надією занурив погляд у темінь сусіднього віконця. Здавалося, він зазірав у власну душу. Усе, до чого так довго готувався, залежало від голосу по той бік сітки. Ще вчорашня бойова налаштованість і впевненість поволі переростали в легке занепокоєння.

«Благаю...»

— Ти просиш благословення на вчинення гріха?

Отець не міг повірити в те, про що просив цей незнайомец. Тут замолювали гріхи, а не благословляли на їх скоєння!

— З Божою підтримкою я зможу зупинити їх.

«Невже він не розуміє, як це важливо?!»

Шум наростав: віряни поступово заповнили храм. Чоловік занервувався. Сповідь мала закінчитися до початку служби, але затримка отця змінила плани. Тепер будь-хто міг помітити Баттісту й перешкодити його задуму. Отже, вирішувати все потрібно миттєво. Часу на вагання не було.

— Я б спитав, кого їх, але дарма. Кожен діє за покликом власного ества, і якщо вже хтось діє саме так, то на це й воля Божа є.

— Так і є, отче!

Баттіста Піреллі скочив на рівні й ледь не вибіг зі сповідальні, мало не наштовхнувшись на чотирьох чоловіків, які смиренно очікували на початок меси й одразу розступилися, побачивши перед собою знервованого чоловіка.

Перепросивши, він обійшов їх і з похнюпленою головою повільно попрямував до виходу. Надзвичайно важливо було не привертати уваги.

Зробивши декілька кроків, Баттіста зупинився і підняв голову вгору. Навіть зараз він, як і щоразу в соборі Сант-Іньяціо-ді-Лойола, повторив своє ритуальне споглядання фрески «Апофеоз Святого Іньяціо».

Єзуїти завжди вкладали не лише душу, а й безмежні статки у свої витвори. Товариство Ісуса¹ жадало мати все найкраще, тож ніколи не шкодувало коштів для зведення храмів. Андреа Поццо на стелі базиліки зобразив Святого Іньяціо Лойола. В оточенні янголів той сидів на небі, приймав промінь світла від Божого Сина й розсилав про-світлення за всіма чотирма напрямками світу — до Європи, Америки, Азії та Африки.

Святий Іньяціо став героєм для Баттісти, щойно той про нього дізнався. Прислужитися Лойолі чоловік міг поповнивши лави Ордену єзуїтів і ставши священником.

«Якщо не можу нести світло в усі куточки Землі, то хоча б урятую тих, хто поруч».

Жалкував Баттіста тільки про одне: він не зміг про-світити й пробачити батька, доки той не загинув.

— Підведіть голови, і ви побачите «Купол» базиліки, — позаду Баттісти жінка-екскурсовод розмахувала руками перед десятком людей. — Оскільки сім'я Людовізі не внесла потрібної суми й купол не було збудовано, єзуїт Андреа Поццо, запрошений для розпису храму, просто намалював його, використавши закони перспективи.

¹ Товариство Ісуса, або Єзуїтський орден (лат. *Societas Iesu*), — найчисленніший християнський чернечий орден римо-католицької церкви. Заснований 1534 року Іньяціо Лойолою. Основні напрями його діяльності — євангелізація, освіта й наукові дослідження.

Ця робота ввійшла в аннали історії, а художника за неї назвали «Мікеланджело перспективи».

Баттіста злісно стиснув зуби й подався до виходу. Чоловік ніколи не розумів, чому майже всі згадки про Андреа Поццо починалися з «Купола», коли перед носом висів геніальний «Апофеоз» — відображення всього місіонерського духу Товариства Христа. А що могло бути важливішим за поширення волі та любові Господа?

«Клята перспектива якогось неіснуючого купола?»

Переступивши поріг церкви, Баттіста відчув, як його серце закалатало в рази швидше й сильніше, а на лобі проступили перші краплини холодного поту (готуючи план дій, ти холоднокровний і виважений, але тільки-но залишаються лічені хвилини до його реалізації, нутрощі починає вивертати, наче в літаку під час стрімкого піке). Сонце вже ледь виглядало з-за вигнутих дахів будинків на площі Іньяціо, одначе жорстока задуха не спадала. Долаючи сходинку за сходинкою, ноги Піреллі торкнулися розпеченої землі та стрімко понесли його подалі від натовпу.

Плин думок зупинився від того, що за плече ззаду міцно вхопилася чиясь дужа рука. Незнайомець шарпнув Баттісту на себе, від чого той розвернувся та ледь не впав долілиць. Чоловіків виявилось двоє. Здорові, мов скелі, вони підступили до Піреллі впритул і майже затулили від очей перехожих (хоч ті й не зважали ні на що довкіл, окрім архітектури навислих сірих будівель).

— Що за... — Голос Баттісти від страху зірвався на ледь чутний писк. — Хто ви? Чого вам треба? Негайно відпустіть...

Очі виказували страх найбільше. Коли людина бере під контроль слова чи тремтіння рук, її очі однаково говорять правду. Зіниці розширилися, шукаючи порятунку. Хай там як, але найбільше Баттіста Піреллі боявся не смерті.

— Навіщо ж ти так, Баттісто? — сказав на вухо чоловік.
— Ви...! Послухайте, я...

Один із незнайомців зі спини захопив Баттісту за обличчя, затуляючи йому рота й водночас тягнучи його за голову й вигинаючи тулуб назад. Перед очима Піреллі повільно повзли білі хмари. Він завжди вважав, що готовий покинути світ, віддатись у руки Творця, проте коли темрява підкралася ззаду й прошепотіла на вухо про неминучий кінець, затремтів, швидко закліпав очима й подумки заблагав про порятунок. Горло стиснулося в нападі страху. Різкий біль хвилиною прокотився тілом, віддаючи накази боротися, вивертатися та рятувати життя. У той момент, коли гострий довгий ніж увійшов під ліву лопатку, руки все ще намагалися вирватися з міцних лещат незнайомців. Марно, як і спроба скрикнути чи то від болю, чи від відчаю. Рука вбивці з ножем важко й повільно повернулася на дев'яносто градусів, від чого швидкий внутрішній крововилив почав затьмарювати свідомість. Баттіста буквально відчув, як ніж досягає легень, як гаряча кров заливає бронхи. Він здавлено кашлянув... За хвилину больовий шок підкосив Баттісті ноги, і він звалився на землю, мов лантух із непотребом. В очах потемніло, язик занімів і став ватяним.

«Господи, урятуй мене...»

Секунди тягнулись, як розтоплений пластилін, караючи нестерпністю та відчаєм. Смерть виявилася холодношою, ніж те описували у священних текстах.

«Прошу...»

Коли серце видало останній імпульс, Баттіста вже нічого не бачив. Нічого, крім батька, який ніжною й теплою усмішкою кликав до себе сина.

КНИГА ПЕРША

ПАДІННЯ

ЧАСТИНА І

І

*Львів, Україна
28 серпня, 2015 рік*

Тримаючи в руках по два пакунки із супермаркету, я якусь мить постояв перед дверима й повільно вдихнув тепле вечірнє повітря. Тиша. Погляд ковзнув подвір'ям, шукаючи чогось, що змогло б затримати мене там ще хоч трішки. Біля дитячого майданчика, обгородженого невисоким дерев'яним парканом, причаїлася чорна «шкода». Безперервно ледь чутно шурхотіло, опадаючи з дерев, листя. Будинки на вулиці ліпилися один до одного так тісно, ніби любилися.

Невеликий будинок на вулиці Княгині Ольги три тижні тому покинули орендарі, тож мій друг, за сумісництвом домовласник, погодився здавати його мені за ціною дешевенької двокімнатки. Це була перша й чи не єдина добра новина перед моїм переїздом до Львова.

Я підійшов до вхідних дверей, коли ввімкнулися перші ліхтарі. Переступивши поріг, одразу подався до вітальні. Очі, мов уперше, обмацали світлу кімнату з високою стеелею та каміном у куті. Укриті італійським тиньком стіни, подекуди на них картини. Великий диван зі шкірзамінника вабив м'якими й глибокими обіймами. Телевізор у протилежному куті, досі жодного разу не ввімкнений.

Упродовж останніх чотирьох років ми з Лукою змінили два міста. Я завжди мусив перебувати ближче до об'єктів досліджень — непоганий заробіток, який можна було поєднувати з викладанням і підготовчими курсами для

студентів (я таки мав себе за непоганого археолога). Та найгірше було бачити, як щоразу син прощається з друзями. Утім іноді мені здавалося, що наявність друзів — то лише моя вигадка. Лука ріс доволі відлюдькуватим хлопчиком, тож за рік порозумітися й потоваришувати з незнайомими дітьми було для нього нереальним завданням. Загалом синові незабаром дев'ять, і прощання ставало неодмінною частиною його життя.

— У-і-і-і!

Тоненький писк увірвався у вуха, щойно я переступив поріг. Лука збіг сходами, промчав вітальною та, налетівши на мої ноги, обхопив їх обома руками. У грудях приємно завібрувало, коли малі, як у кролика, оченята глянули на мене знизу вгору.

— Ну що, тату? — запитав Лука. — Узяли на роботу? Будеш викладати тут?

Я мовчки підняв його, усадовив на плечі й пішов до кухні викладати продукти. Кілька днів ми із сином харчувалися самими напівфабрикатами: єдиним, що я вмів виліпити власноруч і придатне до споживання, був омлет із порізаними на дрібні шматочки сосисками. Іноді, якщо підверталось під руку, то й приправлений спеціями. Лука часто жартував, прохаючи приготувати йому мій фірмовий чай — простий чорний пакетований.

— Ну? — Лука міцно вхопив мої вуха та щосили потягнув назад.

Ті вмить побуряковіли, а я від болю кашлем випорснув повітря з легень. Потому взяв Луку за ногу, стягнув його з пліч і, тримаючи в підвішеному стані, трусонув ним, як порожнім лантухом, — таким він був легеньким. Хлопчина розсікав повітря розмахами рук і нестримно реготав — то була наша своєрідна забавка, яку він обожнював.

— Пус...и ме...е! — Слова Луки нерозбірливо вихоплювалися із суміші сміху й крику.

— Бо що? — Я знову трусонув малого.

Лука, усе ще теліпаючись і метеляючи кінцівками, мов довготелеса лялька, намагався прибрати впевненого й переможного вигляду.

— Ро...ітну е...бе ...ечем! — Від теліпання слова хлопчика вібрували сильними перепадами в голосних.

Нога Луки поволі вислизала з моєї долоні, коли я перехопив обома руками його тіло й обережно вклав спиною на підлогу. Хлопчак одразу заходився пригладжувати скуйовджене волосся, поволі вгамовуючи важкий подих. Груди здіймалися й опускалися дедалі повільніше, а обличчя заливала червона фарба.

— Що ти там пробулькав? — поглядом обвів синові щоки й обślinені губи.

— Пограймося! В Артура. Дай меча, і я тобі покажу!

— Серйозно? Ти? Пф.

Це не вперше, щойно мова заходила про ігри, Лука одразу забував про що говорили до того, а я з того тільки й тішився — це була та дитячість, якої в житті бракувало мені самому.

— Я тобі покажу! — Лука обурився й спробував щосили лупнути кулачком мені по нозі (скидалося на те, що перекачана в тренажерці пір'їнка вирішила погратися в альфа-самця).

Хлопчик надув щоки, демонструючи, що розсердився. Я ж, не зронивши більше жодного слова, підійшов до столу, урізав три скибки хліба — одну синові й дві собі — та намастив польським шоколадним маслом (дешевий варіант нутели подобався синові так, що він налітав на нього, мов на різдвяні подарунки).

— Я Артур, ти дідуган. — Малий поглядом силкувався повернути мене в розмову та підкорити своїй волі: пір'їнка перетворювалася на Йоду, що поглядом вирішив пересунути корабель.

— Але пообіцяй мені, — мовив я грубо та гучно, за-
пихаючи до рота *його ж* сандвіч, — навчитися самостійно робити канапки.

— Як?

— Ну ти ж у нас дорослий, дужий, могутній. Вигадай щось, — підморгнув я йому й злегенька махнув головою на сходи. — Домовилися?

Лука на radoщах засяяв і затупав ногами. Потім ми бігли вітальнею до сходів, перестрибували сходишки через одну так, ніби ця гра мала бути для нас останньою, доки не опинилися в довгому коридорі з мовчазними темними дверима до кімнат з обох його боків. Нам потрібна була остання праворуч — величезна *кімната фантазій*. Так ми називали місце, де Лука створював уявні світи з воєнними баталіями, космічними польотами на Марс та археологічними розкопками в Єгипті. Завжди незмінні декорації — п'ять стільців, два столики й одну шафу — іноді запинали білими простирадлами, і тоді вони ставали схожими на величезні кучугури снігу.

Ми з Лукою забігли до кімнати й заходилися облаштуватися для гри — до безладу посеред кімнати доставили стілець і накинули на нього простирадло. Ще треба було чогось, схожого на Артурів меч. Я роззирався, але в очі не впадало нічого путнього. Тоді повернувся до вітальні й узявся шукати серед досі не розпакованих речей знайденого років три тому під Хотиним турецького списа. Жодна державна установа — на диво! — не зацікавилася знахідкою, навіть не перевірила її на автентичність (на території замку часто проводили середньовічні фестивалі

з величезною кількістю бутафорій), тож спис мені дозволили залишити в себе. Древко було понівечене та вкрите гострими короткими уламками, а залізо поіржавіло й стало помаранчевим і пошерхлим. На перший погляд, безнадійно стара, нікому не потрібна штукенція.

Зі списом-мечем у руках я прибіг назад, і ми «проштрикнули» ним стілець, а потім розійшлись у різні кутки. Як завжди, усе починалося з передісторії, яку проголошував я сам. Мить — і замість мене гучним, як грім, і величним голосом промовляє старий сивобородий дід Мерлін.

— Радий усіх вітати...

— Стій, — перебив Лука, піднісши руку, — а яка легенда?

Перед сном я частенько розповідав малому казки й легенди. У дитинстві я захоплювався оповідкою про Артура й Круглий стіл, уявляв себе тим самим обраним лицарем Камелоту, який лише силою власної волі видобув меча з кам'яної брили, а тепер намагався передати захоплення синові. Ми розподіляли в іграх ролі, вигадували нові версії легенд, але одна залишалася сталою завжди.

— А яку ти хочеш?

— Ту, де з ковадлом!

— Оу! Гаразд. Звісно. Що ж, — знову заговорив голосом чаклуна, — радий вас усіх вітати... Сьогодні до Лондона з їхалися чоловіки з усіх куточків королівства. Ні для кого не новина, що пішов із життя наш любий і високоповажний король Утер Пендрагон¹. Мені випала честь обрати та проголосити нового короля. Короля, який поведе Британію до незнаних вершин. Короля, який своєю мужністю надихатиме наш народ. Короля, якому присягне на

¹ Утер Пендрагон (англ. *Uther Pendragon*) — король бритів наприкінці V століття. Батько короля Артура.

вірність кожен смертний на цій землі та стоятиме за його ім'я до останньої краплини крові. Цей собор обрано не випадково. Саме в його дворі знайшли загадковий камінь, на якому лежить ковадло з устромленим у нього мечем. Як бачите, лезо пробило ковадло та застрягло в камені, — повільним і поважним порухом руки я вказав на стілець зі списом усередині. — Прошу архієпископа підійти до каменя та прочитати викарбуваний на ньому напис.

Мерлін умить обернувся згорбленим церковнослужителем. Накульгуючи від уявного болю в правій нозі, архієпископ наблизився до каменя, щоби ближче роздивитися його поверхню з подекуди глибокими тріщинами, слідами від ударів і павутинням, яке засотало брудні заглибини. Брила нагадала старому, що незабаром і він укриється пилом та павутинням. (Лука не міг устояти на місці й від нетерплячки аж пританцьовував.) Слуга Господній тим часом поводив руками по простирадлі, намагаючись намацати виїмки від букв. За трохи архієпископ відвернувся від Артура й зобразив незрозумілі рухи.

— Напис стверджує, що меч зможе витягти лише істинний король, — виголосив я хрипким голосом, після чого жестом фанатичного благословення підніс обидві руки вгору, — король, обраний Богом.

У магічній атмосфері, підкресленій неяскавим світлом укрученої в кімнаті чотири дні тому сорокаватної лампочки та жовтуватими променями вуличних ліхтарів, які падали на нас крізь вікно, ми з малим творили казку.

Лука походжав кімнатою з виразом поважної значущості на обличчі. За легендою, Артур прибув на місце подій разом зі зведеним братом Кеєм і вітчимою — сером Ектором. Лука мав бути просто зброєносцем Кея, тож тихо чекав своєї черги.

Я натомість перебрав на себе ініціативу й зіграв усі, крім відведеної синові, ролі. Щохвилини довелося зображати нового лицаря, котрий намагався витягти триклятий сталевий виріб, — заходив з одного боку, скрегочучи зубами та впираючись ногою в стільчик; підбігав, з розгону силкуючись висмикнути спис, з іншого; кликав вищі сили на допомогу. Від гримас, що змінювалися миттєво, мені подеколи здавалося, що м'язи обличчя от-от відірвуться й почнуть жити власним життям.

— Ех, Артуре, — звернувся до Луки імпровізований високий і білявий брат Кей, — гадаю, наш любий Мерлін укотре намагається пошити селян у дурні.

— Що там коїться? — Артур не бачив усього дійства, тому не розумів, що саме відбувається у дворі собору.

— Не зважай, — махнувши рукою, промовив Кей із дещицею зверхності в голосі, — я вирішив узяти участь у гральному турнірі.

Руки потяглися до штанів, обмацуючи пояс, ноги й тубул у пошуках удаваного меча.

— Чорт забирай, Артуре! Скільки можна не виконувати своїх обов'язків? Ти зброєносець чи малий нездара? Де мій меч?

Цілковита знервованість ураз заповонила Луку.

— Чому це я завжди винен?! — огризнувся Артур. Ледь не щодня він мусив вислуховувати безпідставні звинувачення, тож тепер його терпець уривався. Йому так хотілось, аби вони з братом ладнали, як в інших сім'ях.

— Ти мій зброєносець. Хто має відповідати за мечі, луки, стріли?

Декілька секунд Лука прошивав поглядом Кея, обдумуючи почуте, та все ж змирився.

— Добре.

Хлопчина винувато похнюпився. Брат же погордливо пройшовся кімнатою, насвистуючи дивну мелодію та радіючи черговій перемозі над меншим.

— Сідлай коня та скачи додому. Турнір почнеться за годину.

Лука розвернувся в пошуках того, з чого можна збити коня. Серед мотлоху в кімнаті знайшлася тільки мітла. Ідеально! Одним рухом змахнувши пил, він осідлав її та проскакав коло, підганяючи мітлу вигуками й лясканням по власній дупі. Гра наближалася до завершення, тож напруження в приміщенні зростало.

Наставав вирішальний момент. Артур, не знайшовши вдома братів меч, повернувся до місця основних подій. (Піт поодинокими краплинами стікав синовим обличчям.) На той час перед собором, навколо каменя, залишилося зовсім мало людей — самі діди з бабцями та ще кілька прислужників, зайняті розбиранням шатра й сцени. Події такого масштабу розгорталися вкрай рідко, тож нагодою доторкнутися руками бодай до чогось жоден селянин не нехтував. Що більше ти міг похвалитися перед сусідом, то вищим ставав твій авторитет.

— Гм, цей меч стирчить тут без діла, — подумав уголос Лука, наближаючись до стільчика. — Може, він згодиться Кеєві для тих його ігор.

Підійшов до списа, простягнув до нього руки, легким порухом видобув меч із каменя та вклав у піхви. Це привернуло увагу довколишніх, серед яких перебував Мерлін. (Я — знову чаклун із владним голосом — вигинався та скрипів, неначе мене силоміць зминали в клубок невидимі дужі руки.)

— Юначе, підійди-но сюди, — Мерлін кликав мало-го помахом руки.

Лука гордо задер підборіддя й закрокував у мій бік.

— Сам Господь обрав тебе для цієї надзвичайно важкої місії. Але немає нічого, чого б не зміг осилити король Британії. Відсьогодні цим королем проголошуємо величного... ем... — Я нахилився й пошепки перепитав: — Як тебе звати?

— Артур, — щоразу мій син промовляв це ім'я з найповнішою та найщирішою в усьому світі гордістю.

— Артур! Величного Артура. Фух-бдищ, фанфари, конфеті, — закінчив я, бігаючи довкола малого й розмахуючи руками.

Лука деякий час кружляв навколо, радів, намагався вхопити уявні феєрверки, але згодом спохмурнів. Щось тривожило його.

— Тату, я ж нічого не зробив, — засумнівався Лука. — І навіть не знав, що, витягнувши меч, стану королем. Я завжди радію в кінці цієї казки, але мені ж просто пощастило...

Я присів на стілець і примостив Луку собі на коліна. Зазирнув синові в очі. Хлопчик був таким легким — Йода знову став пір'їнкою.

— Так, тобі пощастило, але подивись на це з іншого боку: ти зміг зробити те, на що не був здатен жоден, тому що не мав корисливої мети, — спробував розтлумачити я. — От навіщо ти витягав меч?

— Хотів принести братові для участі в турнірі.

— Правильно. Ти мусив це зробити? Чи міг просто прийти й сказати, що не знайшов меча, не зачіпаючи камінь?

— Міг, — відповів Лука. Обличчя прояснішало, а в очах засвітилося розуміння, — але йому це було потрібно. А меч собі стирчав без діла, то чому б не допомогти?

— Так, молодець, — підморгнув йому я. — Коли станеш на правильний шлях — доля сама тебе знайде. Головне — діяти, а не кидати все на півшляху. Дехто

з великих говорив, що людина сама творить свою долю і, крім неї, ніхто на ту долю не може вплинути. Проте водночас хто забороняє припустити, що кроки до правильного шляху — частина заздалегідь прописаної долі? Власне, я вважаю: вона існує, та доля. От тільки не єдина. Тобто перед тобою може бути, до прикладу, четверо дверей, а в які ввійти — визначаєш ти сам. Кожні з таких чотирьох дверей є квитком до прописаної долі, лише різними шрифтами, мовами чи інтонаціями. Як наслідок, виникатимуть і різні фінали, які заздалегідь прописані, шлях до яких ти обрав самотужки, такі собі паралельні реальності. Юлій Цезар казав: «Кожен коваль своєї долі», — а Вергілій навпаки: «Кожному призначено свій день». І якщо вже обирати, то сидіти згорнувши руки й вичікувати всеосяжної та всемогутньої долі — якось не надто райдужна перспектива, хіба ні? Розумієш?

Лука невпевнено й тому повільно кивав головою, однак я бачив, що малий перебільшує.

— Давай так: ти поспиш, а завтра зранку, якщо хочеш, ми знову про це поговоримо, гаразд?

Сили почали потроху покидати восьмирічного хлопчика, а очі під вагою втоми заплющувались. Я взяв Луку на руки й відніс до спальні. Це була його особиста фортеця. Він розмалював стіни різнокольоровими олівцями, зобразив на одній із них великі двері, що приховували лише йому відомий світ. До дверей вела освітлена великими ліхтарями синя доріжка, яка оббігала вдалині білосніжну гору, таку високу, що, здавалося, та сягала місця, де зароджувалися хмари. З вершини гори врізнобіч розлітались яструби — символи сили та перемоги, символи сонця. Хоча малюнки й не вирізнялися особливою майстерністю, були просто собі каракулями малого хлопчика, мене завжди захоплював укладений у них сенс.